

IV. Ünite

Gençlik ve Değerler

Değer: Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel alanlardaki maddi manevi öğelerin bütünü.

Değer

- a- Maddi değerler: Toplumun kültürel, tarihi ve bilimsel ürünleri
- b- Manevi değerler: Toplumun gelenek, örf, adet ve inançları; duygu, düşünce ve davranışları

Konusuna göre değerler

- a- Ahlaki : iyi ve kötü olarak nitelendirilirler
- b- Dini: helal ve haram
- c- Sanatsal: Güzel ve çirkin

Olarak sınıflandırılabilir

Değerlerin oluşumu ailede başlar. Kişi değerleri ikincil olarak içinde yaşadığı sosyal çevreden alır. Değer oluşumunda din en önemli unsurdur.

Değerlerin oluşumunda dinin etkisi

Sahip olduğumuz pek çok değer din ile ilişkilidir. Şecaat, hikmet, iffet gibi değerler böyledir. Kur'an-ı Kerim ve hadisler değerlerimizin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Camilerde birlikte namaz kılmak birleşmeye, zekât vermek ve hacca gitmek maddi ve manevi toplumsal ayrımların ortadan kalkmasına bir vesile teşkil eder. Milleti bir ve beraber yapar.

Değerlerin örf ve adetlerle ilişkisi:

Örf: bir toplumda uygulanagelen ve nesilden nesile aktarım yoluyla devredilen değer ve davranışlar

Adet: bir önceki nesilden görüldüğü şekliyle tekrarlanan toplumsal alışkanlıklar

Örf ve adet arasındaki fark: Örfün kökleri daha derinlere inerken, adet bir ya da iki nesil önce ortaya çıkmıştır. Örf değer içerir, adetler alışkanlıkları ifade eder. Düğünler yapma adetleri buna örnek verilebilir. Bir önceki nesil ile bir sonraki nesiller arasındaki düğün adetleri arasında ciddi farklar oluşur. Örf ise hem kaynağı hem de oluşma zamanı açısından adetlerden farklıdır. Mesela ad koyma bir örfür. Din kaynaklıdır. Sağ kulağa ezan sol kulağa kamet getirilerek çocuğun ismi üç defa söylenir.

Gençlerin kişilik gelişiminde değerlerin yeri ve önemi

Kişilik: bireyin inanç, tutum, değer, mizaç, duygu gibi yönleriyle fiziksel, ruhsal ve duygusal özelliklerini içine alan geniş kavram

Mizaç: Bireyin duygu ve davranış boyutlarını ifade eden bir kavramdır. Bir durum karşısında hissettiğimiz duygu, duygunun ortaya çıkma süresi ve duygu durumumuzun sürekliliği mizacımız hakkında önemli ipuçları verir. Aynı durum karşısında bir kişi şiddetli bir tepki verirken, bir diğeri tepkisiz kalabilir.

Karakter: insanın içinde bulunduğu toplumun ahlak anlayışı ve değerler sistemine uygun bir davranış tarzını benimsemesi. Karakter bireyin zaman içinde kazandığı özellikleri ifade etmektedir. Kişiliğin bir parçası olan karakter, bireyin sosyal normlara uyumunu ifade ettiğinden, topluma yön veren değerler kişilik gelişimin etkiler.

İnsan değerleri ailede kazanmaya başlar. Aileler çocuklarına güzel ahlak vermeye çalışmalıdır. Güzel ahlak hem eğitimi, hem de güzel davranışları içerir. Peygamber efendimiz “Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir” diyerek bu konuyu ümmetine tavsiye etmiştir. Güzel ahlak sahibi olmayan bireyler babalarının kendilerine 30 yıl çalışarak bıraktığı maddi mirası çok kısa süre içinde heba edebilir. Oysa güzel ahlak sahibi insanlar sahip oldukları eğitim ve ahlak sayesinde az bir malı dahi çoğaltabilir ve muhtaç olmadan yaşamayı öğrenebilir.

Dostluk ve arkadaşlık iyi insanlar ile olursa insana fayda sağlar. Kötü arkadaşlar insanı kötülüğe, iyi arkadaşlar ise iyiliğe götürür. Kişi eşini, dostunu, arkadaşını seçerken iyi ahlaklı olmasına dikkat etmelidir. İnsan kendi ailesini seçemese de dost ve arkadaşını seçebilir.

Temel değerler

Tüm değerlerin üzerindeki değer doğruluktur. Allah (c.c) peygamber efendimize **“emir olunduğun şekilde dosdoğru ol”** (Hud suresi) emrini vermiştir. Doğruluk tüm ahlaki niteliklerin üzerindedir. Doğruluk olmadan hiçbir ahlaki değer yerine oturamaz. Doğruluk olursa da diğer ahlaki değerler bunun üzerine inşa edilir.

Tüm değerler iki aşırı ucun orta noktasını ifade eder. İffet, arzu kuvvetinin; Şecaat: korkaklık ve zorbalığın; Adalet ise hikmet, iffet ve şecaatin dengelenmesiyle ortaya çıkar. Cömertlik savurganlık ve cimrilik arasında orta noktayı ifade eder.

Adalet

Doğruluk, eşitlik, denklik, denge, gerçeğe uygun hükmetme, doğru yolu izleme, dürüstlük, tarafsızlık gibi anlamlara gelir.

Karakter özelliği olarak dengeli olmak ve aşırıktan uzaklaşıp her şeye hakkını vermek anlamına gelir. Herhangi bir sebeple bir topluluğa yönelik tutulan kin nedeniyle adaletsizlik yapmak Allah'ın sevmediği bir şeydir. Kur'an'da **“Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır...”** (Maide Suresi 8. Ayet) emri Müslümanlara bunu anlatır.

Zulüm: Adalet, ir şeyi olması gereken yere koymak, zulüm ise olması gereken yere koymamaktır. Zulüm aynı zamanda haksızlık ve zorbalık etmek gibi anlamlara da gelir. Zalimlere meyletmek de Kur'an'da yasaklanan bir davranıştır.

Bir kimsenin işlediği suç dolayısıyla onun yakınları sorumlu tutulamaz. Kabilesi ve milleti sorumlu tutulamaz.

Yetki sahibi insanların kamu görevlerini ehliyet ve liyakat sahibi insanlara teslim etmesi de adalettir. Bu konu Kur'an'da **“Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor...”** denilerek adaletle birlikte dile getirilmiştir.

Hikmet

Bilgelik, yerindelik, isabet etmek ve uygunluk anlamlarına gelen hikmet temel değerlerden biridir. İnsanın Allah'ı gereği gibi bilmesi ve kişiyi cahilce davranışlar yapmaktan alkoyması sebebiyle bilgeli olarak da anlandırılmıştır.

H. Peygamber ümmetine hikmet ile davranmıştır. Ayette "Rabbini yoluna güzel öğüt ve hikmetle çağır" denilmiştir. Peygamber efendimiz de bu emre uymuştur. Buradaki hikmetten kasıt yerinde, zamanında, en uygun tarzda, insan yaratılışına uygun davranıştır. 610 yılından itibaren Mekke'de başlayan İslam'ın yayılması ve tebliğ süreci hikmetli olarak Peygamber efendimizin vefatına kadar devam etmiştir.

Dünya'daki bütün ilim, kültür ve hikmet Müslümanların malıdır. Müslümanlar dünyanın ilim ve kültür mirasından yararlanmakta özgürdürler. Peygamber efendimiz "Hikmet mü'minin yitiğidir, nerede bulursa alır" diyerek bu konuyu dile getirmiştir.

İffet

İffet haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma anlamlarına gelir. İnsanların ahlak kurallarına bağlı kalarak namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması yanında nefsin aşırı istekleri karşısında ölçülü davranması iffettir. Yemek, içmek gibi ihtiyaçlar ve dünyevi lezzetlerle ilgili olarak kişinin kendisini sınırlaması ve aşırıya kaçmaması iffettir.

İffet kadın, erkek bütün Müslümanlara emredilmiştir. Hem erkekte, hem de kadında bulunması gereken bir fazilettir. Ayette "**Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar... Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar...**" denilerek iffetin kapsamı belirtilmiştir.

İffet gözü ve gönlü tok olmak anlamında da kullanılmıştır. İhtiyacı olduğu halde kimseden dilenmeyen insanlar için de iffetli tabiri kullanılmıştır. İnsanlardan arsızca bir şey istememek iffettir.

Şecaat

Şecaat; yiğitlik, kahramanlık, cesaret gibi anlamlara gelmektedir. İslam dini Müslümanların canlarını, mallarını, namuslarını, vatanlarını ve dinlerini korumak için cesur davranmalarını ister. Ali İmran Suresi 173. Ayette "onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine 'insanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun' dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve 'Allah bize yeter, o ne güzel vekildir!' dediler" buyrulurken kâfirler karşısında Müslümanların cesur olmaları teşvik edilmiştir.

Peygamber efendimiz şecaat konusunda da Müslümanlara örnek olmuş; onları şecaatli olmaya teşvik etmiştir. Müşriklerle yapılan bütün savaşlarda ön planda olmuştur. H. Aişe (r.a) H. Peygamber için "o insanların en cesuru idi" demiştir.

Düşmandan korkmaya gerek yoktur. İstiklal marşının ilk dizesi "Korkma" diye başlar. 1921 yılında ülke işgal altında ve düşman Ankara'ya çok yaklaşmışken yazılan bu marş milletimiz için çok değerlidir. Dünyada zaten kalıcı değil. İncamımıza göre her nefis ölümü tadacaktır. Düşmandan korkan da, korkmayan da ölümü tadacaktır. Düşmandan korkmayarak ölümle buluşanlar şehitlik mertebesine ulaşacaklardır. Şehitlik rütbesi Müslümanın ulaşabileceği rütbelerin en üstünüdür.

Kur'an'dan mesajlar: İsrâ suresi 23-29 ayetler

“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, anne babanıza da ihsan etmenizi (iyi davranmanızı) kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine ‘öf!’ bile deme, onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle. Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. ‘Rabbim! Onlar nasıl küçükken beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster’ diyerek dua et. “Kalplerinizdekini en iyi bilen rabbinizdir. Eğer iyi olursanız bilirsiniz ki Allah kendisine yönelenleri bağışlayıcıdır. Akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma! “Çünkü savurganlar şeytanların dostlarıdır. Şeytan da rabbine karşı çok nankördür. Eğer Rabbinden umduğun (beklemek durumunda olduğun) bir rahmet için onların yüzlerine bakamıyorsan, hiç olmazsa kendilerine gönül alıcı bir söz söyle. “Eli sıkı olma, ölçüsüzce eli açık da olma, sonra kınanacak, kendi kendine hayıflanacak duruma düşersin!” (İsrâ suresi, 23-29. ayetler.)

Ayete göre ana babaya nasıl ihsan edilir?

Yaşlandıklarında öf bile dememek, azarlamamak, güzel söz söylemek ve dua etmek suretiyle ihsan etmek gerekir.

Ayete göre yardım etmenin ölçüsü nasıl olmalıdır?

Ne tamamen eli sıkı olmalı, ne de tamamen saçıp savurmalıdır. İkisinin arasında bir noktada harcama yapmalıdır. Çünkü saçıp savuranlar şeytanın kardeşleridir. Hesabını bilmeden saçıp savurmanın sonu kınanmak ve hareket edemez hale gelmektir.